

Az együttélés dokumentációja

„Ezen a helyen is köszönjük Miron R. Paraschivescu kollegánknak, amiért jelen számunk eredeti román kézíratai egyrésznének megszerzésében segítségünkre volt“ — olvashatjuk a Korunk 1936. 2. számának legvégén. A sajtótudomány szempontjából mindig jelentősek a szubjektív toldalékok, akár „kopf“-ként jeleznek előre, akár kolofonban adnak záró magyarázatot. Ezekben a mellékműfajokban maga a szerkesztés, a szerkesztői elv, a főszerkesztő — a mi esetünkben egyszemélyben: Gaál Gábor — nyilatkozik, közöl, definiál, rögzít. A Korunk híres „román számá“-ról van szó, mely kiemelten és hangsúllyal tárta az erdélyi magyar közönség elé történelmileg kiszélesült gazdasági-népességrajzi és társadalmi-kulturális életkeretét s annak központi fejlődésvonalát a román nép és tudat változásaiban. Gaál Gábor később megfogalmazott „romániaiság“-tétele kapott itt okos előszámítást mindannak bemutatásával, aminek ismerete egyben a romániai magyarság önfenntartásának esedékes feltétele volt. Érdemes figyelmesen újraolvasnunk ezt a Korunk-számot, mely annak idején nem is vágybeli, hanem valóságos hidat vert a haladó román és honi magyar szellemiség közé, s nem marad haszon nélkül, ha közelebbről vizsgáljuk meg a jelen-ség keletkezéstörténetét s utóéletét.

Nyilvánvaló, hogy esszé-szerű összegezésünkben nem mélyíthetjük monografi-kussá a tárgykört, de már a fokozott érdeklődés is fontos minden leendő Korunk-kutatás és benne saját nemzetiségi tudatalakulásunk elemzése számára. A szóban forgó szám — a mai „súlypontos“ szerkesztés értékes modellje — kerek tematikai képet igyekezett adni a romániai föld lehetőségeitől az ország gazdasági keresztmetszetén s benne az erdélyi falu ellentmondásain át a román szellemiség kialakulásának, a román művészetnek és irodalomnak, s nem véletlenül ma is időszerű fordulattal az egykorú román ifjúság mozgalmainak bemutatásáig. Ilie Cristea, Andrei Șerbulescu, Vasile Munteanu, Gheorghe Dinu, a szerkesztésben segítő Miron Radu Paraschivescu tanulmányai egy roppant válság forrpontján bontják ki a román metamorfózis benső feszültségeit, s az irodalmi vetület — Tudor Arghezi két verse Korvin Sándor fordításában, Stoian Gh. Tudor matróz-karcolata és Alexandru Sahia falu-szociográfiája — ugyancsak reális körképbe léptette be az erdélyi magyar olvasót: a román környezet valóságába. Ebbe a panorámába épültek a magyar szerzők (Keleti Sándor, Méliusz József) krónikái is a Királyi Alapítvány megrázó nép-egészségügyi jelentéseiről és Petre Bellu egy dramatizált és tömegsikerig jutott embervédelmi regényéről. Minden cikk, minden sor mai összehasonlítást igényelne, ha nem másért, úgy egy kételkedő új nemzedék okulására, a ma érzékelhető körkép értékeinek tudatosabbá tételére. No de éppen ez volna az esedékes Korunk-monográfia feladata.

Most elég annyi, hogy egy fasizálódási folyamat, a növekvő antiszemitizmus, nemzeti gyűlölködés, hitleri csatlósság, zöldinges terror áradatával szemben szögezi itt le emberségét és kötelezi el magát a magyar nemzetiség elemi érdekeivel azonos demokrácia s a közös népi-osztályharcos kibontakozás mellett egy román szellemi élcsapat. Közvetlenül a párt nem jelentkezik. Tudjuk: súlyos illegalitásból irányítja a tömegek felvilágosítását, az antifasiszta küzdelmet. Mégis: ma olvasva a har-

Az emlékezetes
„román szám“
címlapja

KORUNK

VILÁGNÉZETI ÉS IRODALMI HAVI SZEMLE

TARTALOM

ILIE CRISTEA: A romániai föld birtokosa
ANDREA SERBULESCU: Románia gazdasági helyzete
VASILY MUNTIANU: Az erdélyi falu (történeti és)
GHEORGHE DINU: A román szellemiség kialakulása
MIRON H. PARASCHEVSCU: Művészet és irodalom a mai Romániában
GHITA IONESCU: A női román ifjúság
TUDOR ARGHEZI: versek
STOIAN GH. TUDOR: Hotel Mădona (Rajz)
ALEXANDRU NALBA: Jánosi zápor (Egyszerűsítés)

KULTURHONIKA

Románia népéletművésze (Kereti Sándor)
Göcsönybirtok (Irodalom) (Keményik Rezsendé) — Gyarmatosság és
csatározás (A. D.) — Irodalom „Buzsáczák” Itáliában (A. M.) — Fiume
Csapás tuma — az Igazság (Hálat János) — Fegyver — (Közlöny-
váltás) — (Magyarországi Kultúrális Történet) (BUDAPESTI HÍR) — Petre Rezső
hazatérési beszéde (MÁLL. az Igazság) — A magyarországi szellemi élet
(Dobóvári György)

GAZDASÁG ÉS POLITIKA

Magyarországi konvergencia Anglia alkonya (Ádám Elek)

SZEMLE

Luth. Margot: A szív
Giuseppe Valentino: Emlékek — Krist. Glaser: Der letzte Oly-
fiat — M. De. Krumme: Deutschland redet — Rudi Tschelchty:
Fessung — Jan. Olinchi: Herz a Strikt — Tamás Áron: Jégföld
Mátya — Kovács László: Bulvá Magyarországon — Vera Péter:
Az új világ pártfogója

IRÁLLATOK

Mikszáthról Jánoskivég (Féber Zoltán)
Tudós könyv a német nemzeti szocializmusról (Ujvári László) —
A Demagógusok (Mészáros János)

LAPOK, FOLYÓIRATOK

Újabbok az új magyar folyóiratokról (M. T.)
KORUNK HÍRHEI

11. ÉVFOLYAM **1936** 2. SZÁM
FEBRUÁR

mincenég évvel ezelőtt írottakat, minden sor mögött ott találjuk a tiszta fogalmak, a tudományos gondolkodás, a marxi—lenini tudat és betájolódás elvi fedezetét. Egyelőre még a tanítás fokán voltunk. „Nem a kihasználó szándék és a középkor félelmetes fegyelme mentheti meg Romániát — olvassuk a román ifjúságról szóló valóságban —, hanem ép ellenkezőleg, az összes nemzeti alkotó erők felszabeditása és az a felsőbbrendű cél, amelyben minden bizonylan egyesül majd minden nemzeti erő: hogy — mégpedig gyorsan — elérjük az egyetemes szellem és értékek magaslatait, helyet foglaljunk keretei között és elősegítsük további kifejlődését és virágzását. Ezt a célt azonban a föllépésében forradalmi, de mai gondolkodása szerint maradi ifjúság csak akkor érheti el, ha felismeri, hogy igazi szövetségesei... egyedül azok az osztályok, amelyek történelmi rendeltetése a haladás és a felszabeditás.“

A „román szám“ nem volt előzmények nélkül való. Mi sem természetesebb, hogy egy romániai folyóirat ilyen tematikába ágyazódjék, de még 1936-ban vagyunk, az uralkodó tökés-bojár világ nem kedvez a magyar tömegek itthon-érzete kialakulásának, a háttérből a Horthy-rendszer, mögüle a Berlin—Róma tengely szítja a nemzeti ellentéteket, s az elmaradt vidéki-kispolgári körülmények közt a honi magyar értelmiség jórészt egy semmiképpen sem valóságos „transzilvanizmus“ történelmi mítoszában keres támasztékot... A Korunk magatartása tehát esedékes úttörés a reális helyzetismeret és önösszeszedés szempontjából. Nem lett volna azonban sikeres a szerepe, ha csak úgy, az égből pottyán. Szerencsére nyomon követhet-

jük érési folyamatát a Korunk lapjain, attól a fordulattól kezdve, melyet Gaál Gábor adott az eredetileg polgári magazinnak indult, információit nem szelektáló, a honi begyökerezést elkerülő, bár már akkor is érdekes és gondolatébresztő folyóiratnak. A harmincas évek elejére jelentkezik a Korunk végleges világnézeti kifejelete, s ez egyaránt tartalmazza a marxi-lenini osztályfelfogást és a romániai magyar tömegekkel konkrét közösségvállalást. A Román Kommunista Párt hatása ez, hiszen tudjuk, hogy pártunk hamar kilábalva a balosság gyermekbetegségeiből, össznépi, összországi felelősséggel nyitott távlatokat a szocializmus felé. Nem volt anacionális, nem ismerte a nemzeti nihilizmust, hanem a népből való nemzetalakulás forradalmi demokráciáját állította szembe a burzsoá-nacionalizmus kicsinyes kasztszellemeivel s annak sovíniszta osztálymanővereivel vagy éppenséggel nemzetárulásával.

Egy nagyon mélyről fakadó román népi-nemzeti tudat nemhogy ellentétbe került volna az együttélő nemzetiségek hasonló eszmeiségével, hanem ellenkezőleg: serkentően hatott a romániai magyarság új, egészséges magáraeszmélésére is. Amikorra a „román szám” megjelent, Gaál Gábor lapja régen megfogózkodott már a magyar népelet adottságaiban. Gaál Gábor letette a garast — Kacsó Sándorral egyértelembe — a „vallani és vállalni” eszmei vitájában; túladott a szekta-szellemen, kiállva akár Bartók Béla és Móricz Zsigmond, akár József Attila vagy éppenséggel Illyés Gyula, Veres Péter mellett; pályát nyitott valóságirodalmunknak egy Balázs Ferenc, Nagy István, Szilágyi András, Tamási Áron kritikai támogatásával; szociológiailag elemeztette a magyar ifjúság és középosztály soros kérdéseit; figyelemmel foglalkozott a falukutatókkal; a munkásosztály mozgásjelenségeit következetesen a néptömegek diktálta „új nemzetiségi törekvés” képletébe állította. Nem légüres térbe, hanem egy lassan, de szívósan felsorakozó romániai magyar népmozgalomba s a vele szolidáris értelmi körökbe robbant tehát a „román szám” minden igazsága, szocialista jövőt jelző hazafisága. Különben közvetlenül is ezt a számot készítette elő Varga László cikke a román államiság kialakulásáról, Geo Bogza élményszerű bányariportázsa vagy Izsák László (írói nevén Bálint István) cikksorozata a romániai gazdaságról, mely az általános európai válság ellenére is bekövetkezett román ipari fellendülés marxi—lenini magyarázatát tudta megadni.

És bizonyára nem érdektelen ama 1936. 2. szám szerepének méltatása a folytatás — egy xenopoli értelemben vett „történelmi sor” — szempontjából sem. Hiszen a logikai menet nyomvonalán csak ezután jutunk el a „romániaiság” teljes témakibontásáig a Győri Illés István szerkesztette *Metamorphosis Transylvaniae* Gaál-cikkében, mely már az új hazába szétáramló magyar dolgozók teljes irodalmi befogadását követeli meg íróinktól, s kiszívetelés helyett „a román polgárosulás nagy élettényében”, vagyis a román dolgozókkal közös sors ország-egészeiben villantja fel a honi magyar mondandót. És csak azután következik a MADOSZ pártos szellemi fegyverténye: a Vásárhelyi Találkozó, melynek előkészítéséből a sajátos nemzetiségi felelősségére ébredt Korunk ugyancsak kiveszi részét. Az addigi „kisebbségi politika” tekintélyi felépítettségével ellentétben itt nyilvánult meg a fiatal romániai magyar értelmiség demokratizmusa: a kézfogás a magyar munkások, kisiparosok, földművesek és alkalmazottak képviselőivel mind a romániai magyarság jogegyenlősége, mind a román néppel való békés együttélés szellemében. „Nem adok fel semmit — írja Gaál Gábor 1937 végén Méliusz Józsefnek —, de ha senki se veszí komolyan, én komolyan veszem a marosvásárhelyi találkozót. Komolyan kell vennem. S azután: a lap romániaiságát mind erőteljesebben kifejezésre akarom juttatni. Ez a lap egyre kizárólagosabb bázisa, s végül is: nő a nemzedék, amelyik bekapcsolható.” Itt szerepel először a szállóigévé vált „romániaiság”, egyaránt jelezve a logi-

kus megegyezéseket és természetes különbözőségeket, úgy, ahogy az a világháborús kataklizma után újrafogalmazódott, most már a gyakorlatban is, mint a román nemzet és a vele együttélő magyar nemzetiség családi egysége.

A valamikori „román szám“ művelődéstörténeti jelentőségét méltatva elébe kell vágnunk bármily összehasonlításnak. Ma ilyen jellegű „súlypontra“ nincs már szükségünk... A szocialista „romániaiság“ elemi valóság, a testvéri együttélés valósága. Logikus tehát, hogy ma, a negyedfél évtizeddel ezelőtt szerkesztett laptípus helyébe egy új: az együttélés dokumentációja került. Nehéz volna ezt a mára szinte végtelenül sokoldalú, rendkívül összetett szimbiózist teljességében visszaadni, de ahogyan 1936-ban a jelzések mindent kifejeztek, úgy bizonyára társul a cikkekhez ma is a képzetek gondolati láncolata. Román munkatársaink részvétele ebben a számban nem kivételes, hiszen közel másfél évtizede minden számunkban közösen jelenünk meg, legyen azonban a mai hangsúly erősebb, a közös téma kinyíltabb, feltüntetettebb: magunkat adjuk egymásnak, hogy nemzet és nemzetiség szocialista frige a mindennapiságon átítve mai szintjén váljék bizonyossá ország-világ előtt.

Az alkalom nagy és szép.

E számunkkal mondunk köszönetet pártunknak folyamatosan szélesülő és mélyülő szocialista demokráciánk újabb vívmányáért: Románia Szocialista Köztársaság Magyar Nemzetiségű Dolgozói Tanácsának érvénybe lépett Működési Szabályzatáért.

Sabin
Bălașa:
Anyaság
(olaj-
festmény)